

Hwad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmanssällskapets medlemsblad

N:o 4 Anno 2012

Ulla Winblad med ett värds hus i bakgrunden. Handkolorerad litografi (efter Chiewitz) i den danska utgåvan av "Fredmans Epistlar", förl. George H Jøger, Köpenhamn 1844.

Från ordföranden **2**, Februarimöte 2013 i Börssalen **3**, Anders Ryberg till minne **4**, En bok om fru Lenngren **5**, En bok om fru Mozart **7**, Så mötte jag Bellman **8**, Svar till frågesporten **10**, Hyllning till Ulla (cd) **11**, Bellman i januarisnön **12**.

BÄSTA MEDLEMMAR!

Med det här numret hälsar vi vår nya redaktör Catharina Grünbaum välkommen att handha dessa sidor. (Catharina fick en utförlig presentation i förra numret.) Hon kommer att dela redaktörskapet med Bengt Jonshult, som vi nu tackar för hans framgångsrika arbete under de sex år han haft ansvaret för vårt medlemsblad.

Bellmanssällskapet har nu definitivt flyttat in i Bellmanshuset på Djurgården, då även hela vårt bokförråd flyttats dit, från sin trista och trånga tillvaro på Shurgard. Nisse Bonnier har sett till att vi fått för ändamålet perfekta hyllor. Cecilia Wijnblad lagt ner ett stort arbete med flytten och med mödan att få böckerna på plats. Den 6 november höll vi vårt styrelsesammanträde i huset, omgivna av hela bokståten. En härlig känsla!

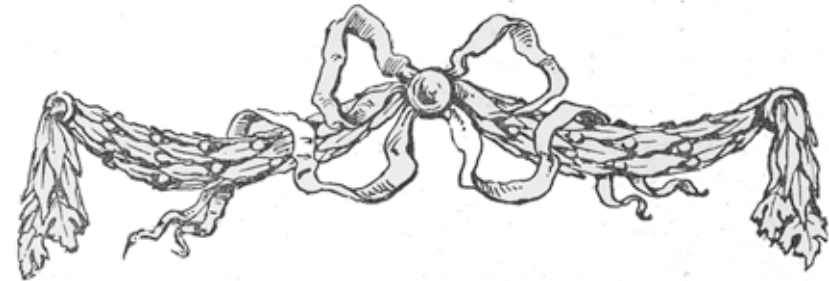
Carl Håkan Essmar och Jennie Nell arbetar intensivt med vår hemsida **bellman.org**, som är under stadig utbyggnad. Jag anbefaller er å det varmaste att besöka den – och att vidarebefordra eventuella synpunkter till ”the Masters” (e-postadresser i rutan till vänster).

I detta nummer återfinner ni minnesord över vår tidigare redaktör och protokollsekreterare, förre Nobelbibliotekarien Anders Ryberg. Han är djupt saknad inom vår krets.

Anita Ankarcrona
ordförande

BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande Anita Ankarcrona anita@ankarcrona.com	Redaktion Hwad Behagas? Catharina Grünbaum catharina.grunbaum@explicare.se	Lennart Hedwall lhedwall@msn.com
Vice ordförande Henrik Mickos henrik.mickos@telia.com	Bengt Jonshult hwadbehagas@comhem.se	Olof Holm olof.holm@huddinge.se
Sekreterare, webbredaktör Jennie Nell jennie.nell@comhem.se	Webbmaster Carl Håkan Essmar ch@essmar.se	Hans Nilsson whiskyhasse@gmail.com
Arkivarie Cecilia Wijnblad cecilia.wijnblad@comhem.se	Övriga ledamöter Christian Bratt c.bratt@telia.com	Postadress: Bellmanssällskapet c/o Conny Roth Konvaljstigen 10 178 38 Ekerö
Skattmästare Conny Roth connyroth@telia.com	Carina Burman Carina.Burman@littvet.uu.se	E-post: sallskapet@bellman.org
Klubbmästare Hans-Jacob Bonnier nisse@bonnier.se	Stefan Ekman stefan.ekman@his.se	Hemsida: www.bellman.org Sällskapets pg: 45 19 50-0

Välkomna

alla Bellmans vänner

till vår traditionella Bellmanföreläsning till Olof Byströms Minne.

Fil. dr *Jennie Nell* talar över ämnet

BELLMAN och GUSTAV III

beledsagad av *Carl Håkan Essmar* som sjunger till luta.

Söndagen den 13 februari 2013 kl. 15
Börshuset, Stora Börssalen

Som vanligt är det fri entré,
som vanligt är det ingång från Källargränd från kl 14.30.

Och som vanligt inbjuds även släkt och vänner
till medlemmar i Sällskapet.

ANDERS RYBERG TILL MINNE

Säg vem som ej vår Broder minns!

Som vore det möjligt att glömma en vän som varit så självklart närvarande i våra liv; alltid iklädd den hänsynsfullhet, inlevelse och omtanke som är den sanne vännens signum.

I Bellmansällskapet fick vi under många år glädjen och ynnesten att ta del av hans bildning och klokskap, samt hans rika erfarenheter från biblioteksvärldens bevarande och belönande av den stora diktningen - detta i hans position som Nobelbibliotekarie och tillika sekreterare i Svenska Akademiens Nobelkommitté. Hans disciplinerade och diskreta person var omutlig och tystlåten. "Namnet" skrevs med tigande penna: Akademiens ständige sekreterare fick sin show när han bröt tystnaden, inför uppbådet i Stora Börssalen.

Anders insatser i vår styrelse och för vårt Sällskap är ovärderliga. Under fyra år var han redaktör för *Hvad Behagas?* och gjorde den till den lilla skrift som den är i dag - från att ha varit ett enkelt blad. Det var den eminente bokmannen, skribenten och konstnären Anders som genomförde denna metamorfos.

Som styrelsens protokollförare briljerade han med sin verbala lekfullhet och formuleringsglädje. Hans protokoll blev veritabla betraktelser, alltid formellt oantastliga, dock fyllda av hans lite melankoliska stilla ironi.

Hans personlighet hade en omisskännlig klang, infärgad av såväl ljus som svärta, vilket kom till uttryck också när han bytt pennan till ritstiftet. Hans skarpa blick och känsliga sinne för tillvarons skilda dagar fann gestalt i hans teckningar. Hans humor och visdom hade sitt fäste i livsdyrkarens tacksamhet för stunden på tidens smala näs - och här hade han en själsbroder i Bellman; i känslan för sina medmänniskors värdighet, i sin passionerade ömhet om "minsta kräk i kärr och syra".

I *Bellmansstudier 24* har vi glädjen att ha tre illustrationer av Anders hand till Lars Huldéns uppsatser. En glädje som dock åtföljs av sorgen över att han aldrig hann få se dem i tryck. De blev hans avskedsgåva.

Under den vackra sepiateckningen till "Bellmans resor och oresor" (s.143) står skrivet med Anders kristallklara piktur "Sista sommaren till Årstafruns slätteröl d. 18 juli 1794 drömmer Bellman i en hövålm om sin sista resa".

Kanske kände Anders att hans egen livsresa närmade sig sitt slut.

Vi som haft förmånen att få följa honom längs några av den resans stigar och vägar och skall med glädje och tacksamhet vårda det landskap som hans liv och gärning lämnat åt oss.

Anita Ankarcrona

NYTT I TRYCK

En liten bok om fru Lenngren

Torkel Stålmärck

Anna Maria Lenngren. *Granris och blåklint*. Carlssons, 2011.

Till de främsta kännarna av det avslutande 1700-talets svenska skönlitteratur hör docenten Torkel Stålmärck. Genom boken om Jacob Wallenberg - han med *Min son på galejan* - har han med lättillgängligt och sparsmakat språk dokumenterat denna viktiga period. Samma gäller om hans verk om Nordenflycht, Leopold och Bellman. Med Leif Kretz skrev han ett viktigt avsnitt i *Bellman sedd och hörd* (1994). Tillsammans med tre andra styrelsemedlemmar i sällskapet stod han också bakom vägvisaren till Bellmansmiljöer *Bellman var där* (1997). Många minns säkert dessutom Stålmärck som vår fleråriga vice ordförande.

Därför hälsar man med glädje att han givit ut en kort biografi över Anna Maria Lenngren, *Granris och blåklint*. (Undertiteln är vald efter ett omdöme av 1800-talslitteratören Oscar Sturzen-Becker, signaturen Orvar Odd, som ansåg att Lenngrens poesi är som granris och blåklint, doftar, fägnar ögat men sticks även.) Vid sidan av just Bellman är fru Lenngren nog den enda av de dåtida poeterna som ännu är levande i ganska vida kretsar. Vem minns inte epigrammet om den avlidne, under livstiden så ofta berusade Cornelius Tratt: "Förr bars du alltid hem, nu bärs du äntligt bort."

Efterhand engagerades hon som översättare

Cornelius Tratt skildras av fru Lenngren både i "Reflexion" och "Min salig man", här återskapad av Carl Larsson 1884.

vid hovteatern – så varmt omhuldad av Gustav III och dennes broder hertig Karl, liksom av änkedrottningen Lovisa Ulrika. I slutet av 1770-talet föreföll hon vara stabilt etablerad som leverantör till hovet av svenska versioner av franska pjäser. Men plötsligt drog hon sig undan; en följd av Johan Henric Kellgrens inträde på den litterära scenen. Dennes hårda kritik av merparten av de hyllade hovskalderna – vilket som bekant inte minst påtagligt drabbade Carl Michaels verk – fick henne att minska på ambitionerna. Hon höll då på att bilda par med Carl Peter Lenngren; de gifte sig hösten 1780.

Denne framstående ämbetsman slutade som kommerseråd men hade också starka litterära intressen och var nära vän till Kellgren. Sedan 1778 var de båda redaktörer för Stockholms Posten, där även Anna Maria medverkade med kortare texter – bland annat några sarkastiska rader om Bellmans musikaliska tjuvaktighet – men i Kellgrens skugga. Först sedan denne lämnat redaktörskapet, kort före sin död 1795, återtog hon den plats i det litterära rampljuset som hon rätteligen borde inneha men aldrig eftersträvade.

Nu följde ett antal lyckliga år i hennes diktning. Då tillkom exempelvis en av hennes mest citerade dikter, ”Pojkarne”, med de bekanta inledningsorden ”Jag minns den ljuva tiden”. Vid ungefär samma tid skrev hon ”Porträtterna” som skoningslöst gisslar uppblåst adlig högfärd.

Stålmärck understryker att Lenngrens humor, kritiska blick och ironi har en resonansbotten i vår tid. Ett avslutande avsnitt i boken innehåller referenser för dem som önskar gå vidare samt ett utmärkt personregister. Där förekommer Bellman mycket flitigt, trots att Anna Maria uppenbarligen såg till att gentemot honom hålla visst avstånd.

Bo G Hall

Constance Mozart – musa och marknadsförare

*Constance Mozart, sedermera Nissen.
Porträtt av Hans Hansen 1802.*

Viveca Servatius
Constance Mozart
495 sidor (16 färgsidor)
Themis förlag

Under de nio år som Constance var gift med Wolfgang Amadeus Mozart skapade han sina bästa verk. Hon var en förutsättning; hon deltog i arbetet, bland annat genom att sjunga igenom operorna på arbetsstadiet (hon var född i den musikaliska släkten Weber), och hon slet hårt med att marknadsföra maken och med att hålla ordning på familjens ofta katastrofala ekonomi. De fick sex barn, men endast två söner uppnådde vuxen ålder. Constance överlevde Mozart med drygt 50 år och hon såg som sin livsuppgift att verka för spridningen av hans enastående musik. Det hon fortsatte med även sedan hon gift om sig med den danske diplomaten Georg Nicolai Nissen, som skrev den första stora levnadsteckningen över Mozart. Paret levde bland annat tio år i Köpenhamn. Constance dog 80 år gammal i Mozarts födelsestad Salzburg. I år är det 250 år sedan hon föddes.

Musikforskaren Viveca Servatius har skrivit en faktarik skildring som bygger på brevsamlingar och andra källor, bland dem Nissens Mozartbiografi.

Bellmansällskapetets medlemmar får köpa boken till rabatterat pris: 200 kr + frakt, genom att beställa den direkt från förlaget themis@telia.com.

SÅ MÖTTE JAG BELLMAN

Bengt Jonshult

Minnet ligger som bekant ytterst nära felkonstruktionen och vanföreställningen. Det må så vara att dessa minnen grundar sig i någon form av ungdomliga romantiska tankegångar om ”hur det egentligen var” eller att författaren vill framstå i bättre dager, men likafullt behöver den egentliga sanningen inte gå stick i stäv med den ”sanning” som synes vara inetsad i det fördolda. Dock, någonstans i hjärnans virrvarr, kan jag erinra mig några avgörande omständigheter – eller snarare några personer, som ledde in mig i den Bellmanska världen. I grund och botten är det ett arv från de mörka skogarna i Värmland. Här syntes ingen Fredman eller Ulla till, ej heller kunde man där finna några spår av Stockholms silhuett, Mälaren eller Saltsjön, men väl förnimma orter som Råda och Alster och vattendrag som Skagern och Fryken.

Mina första poeter, väl förmedlade av min morfar och mamma, var sålunda Fröding, Lagerlöf och Dahlgren. Hos den första fann jag vemodet, hos den andra berättandet och hos den tredje humorn (egentligen en fusion som kan stavas Bellman). Morfar sjöng, berättade och spelade munspel, mamma klinkade på gitarr och sjöng allt från ”Små, små fågelungar” till ”Fjärilen på Haga”. På bokhyllan i morfars hem stod ”Strindbergs samlade”, ”Gubbar” av Engström, Taube, Birger Sjöberg, Ivar Lo och Bellman. Ett varmt hem med varma människor som värnade gemenskap och glada umgängesformer. Kanske en tid som aldrig mer kommer tillbaka. Åtminstone har jag alltid tänkt så. Ett Sverige där berättandet, historierna, högläsningen, sången och musiken intog en demokratisk första plats i det dagliga umgänget. Som en musikalisk salong, fast av det mer lantliga slaget. Och detta så sent som på 1960-talet. Egentligen vill jag inte jämföra med hur det ser ut i dag, men hur många gånger sitter den moderna familjen och lyssnar på högläsning av Kejsarn av Portugalien? I flera timmar i sträck? Uppriktigt sagt så vet jag inte om det är bra eller dåligt – morgondagens barn kommer säkert att ha sina egna värdeladdade minnen... och seder.

Trots det värmländska påbrået är jag född i Stockholm och har alltid haft huvudstaden som närmsta musa. Under min skoltid, i Franska Skolan, höll man humaniora högt! Språk, litteratur, historia och musik omhuldades som sig bör, och där

någonstans blandades och uppmuntrades min värmländskt dominerade värld med Bellmans. Vid flera tillfällen hade vi musik- och teateruppsättningar i aulan, och på repertoaren stod allt som oftast Bellman, Taube och Strindberg. Någonstans där mötte jag Bellman. På ett djupare plan. Och som ni alla vet är det hart när omöjligt att skaka av sig en sådan litterär gigant. Vem förresten skulle vilja det? Personligen kom jag att sluka *Fredmans Epistlar*, jag gav mig i kast med att försöka sjunga skaldens visor, gick på Mosebacke och lyssnade på Fred Åkerström och Anders Börje.

Efter några års tid, kring 1980, sökte jag till Stockholms universitet och landade på den litteraturvetenskapliga institutionen. Vad mina lärare hette? Ja, där fanns en Anita, en Cecilia och en Gunnar. Ganska omgående började jag arrangera diverse konserter i Stockholm. Alltid med Bellman i fokus. Bland artisterna märktes bl.a. ovanstående Gunnar (Hillbom), Povel Ramel, Fred Åkerström, Leif Bergman, Pierre Ström,

Paul Britten Austin, dansaren Ursula Jekell, sopranerna Ann Hallenberg och Madeleine Wibom och Par Bricoles manskör. Det ena gav det andra. Ganska snart blev jag upptagen i Par Bricole (utöver ett tiotal andra sällskap) och kom så småningom att inneha samma ämbete som Bellman: O.S. (Ordensskald).

Att jag samtidigt hade och har idoler som Beatles, Bob Marley, Frank Sinatra, Mozart, Haydn och inte MINST George Formby, får väl bara anses som sunt. Det är bra med variation. Att Bellman står som nummer ett vid min sida känns dock mest lättbegripligt. Det är en ändå en relativt rak resa från Värmland, morfar och mammas höguppläsningar av Gösta Berlings saga och En Kärleksvisa via de franska nunnorna på Döbelnsgatan till de första stapplande stegen som forskare och artist. Och på den vägen är det.

KNEPIG FRÅGESPORT I FÖRRA NUMRET

Ett stort tack till alla medverkande! Men någon vinnare har inte synts till – så frågekonstruktören känner sig anmodad att hålla inne med de synnerligen fina priserna. En ny tävling följer dock inom kort.

Här kommer svaren:

Fråga 1

I Bellmans kantat *Fiskarstugan* från 1792 förekommer en kvartett bestående av Tirsis, Camilla, Damon och Louisa. Enligt litteraturen bör dessa figurer, förmodligen, ha spelats/sjungits av... ja, vilka då?

Svar: Tirsis lär ha spelats av skaldens gode vän stadsarkitekten Erik Palmstedt, Camilla av hans hustru Gustava, Damon av Bellman själv och Louisa av hans hustru Lovisa (inte helt bekräftat – bara en möjlighet). Hr Palmstedt ägde, alldeles som Gustava, en synnerligen musikalisk begåvning och fungerade en tid som organist i Ridderholmskyrkan.

Fråga 2

Med Fiskarstugan avses en speciell plats i Storstockholm. Vilken?

Svar: Fiskarstugan var makarna Palmstedts sommarställe. Enligt litteraturen bör den ha legat vid den del av Drevviken som tillhör Nacka (Nacka socken), det vill säga inte så långt från Älta.

Fråga 3

Bellman och Kraus hade ett rikt och lyckligt samarbete och båda hade ett speciellt förhållande till Stockholm. Var ligger Kraus begravd?

Svar: På Tivoliparkens höjd vid Brunnsvikens östra strand ligger gravplatsen för den tyskfödde komponisten Joseph Martin Kraus (1756-1792). Han har kallats "den svenske Mozart" och till-

J.M Kraus. Självpporträtt.

hörde kretsen kring Gustav III. Hans sista stora komposition blev sorgemusiken till kungens begravning 1792. I december samma år dog Kraus, bara 36 år gammal. År 1846 restes ett gravmonument med inskriptionen: "Här det jordiska af Kraus, det himmelska lefver i hans toner."

Fråga 4

Bredvid Kraus grav "ligger en hund begravd". Vad hette husse?

Svar: Carl Malmsten! Den kände möbelarkitekten bodde i Bergshamra, helt nära Tivoli, och lär ha begravt sin hund alldeles bredvid Kraus monument. Malmsten var ingalunda den första att låta begrava sin hund på en mer eller mindre allmän plats. En känd jycke var Nero, vars husse hette August Blanche. Blanche jordade sin Nero i den norra delen av Kaknäskogen. Stockholmarna tog efter, och i dag tillhör Kaknäs djurkyrkogård den största och äldsta av sitt slag. Här ligger även hästen Don Juan begravd. Mest känd från sin roll i Det sjunde inseglet...

GOTT NYTT ÅR!

Bengt Jonshult

Musikalisk hyllning till Ulla Winblad

Pierre Ström, vissångare och låtskrivare redan från vispråmen Storkens tid, tillika Bellmanstolkare, har tillsammans med cellisten och sångerskan **Emeli Jeremias** gjort en ny cd med titeln *Ulla Winblad*.

Här framträder Ulla som huvudperson, med epistlar som "Ulla min Ulla", "Glimmande nymf", "Vila vid denna källa" och "Solen glimmar" med alla de 21 verserna.

Urvalet har betoning på kärleken med dess ömhet och våndor snarare än på supande och slagsmål. Vi får höra Emeli sjunga Lars Forsells dikt "Ulla Winblad vid Fiskartorpet", som Pierre har satt musik till.

För Sällskapet medlemmar erbjuds cd:n för 120 kr inklusive porto. Den kan beställas hos pierre@pierre.ström.se eller genom att man sätter in 120 kr på pg 40 23 83-4. Den som inte har internet kan ringa till Pierre på 070-520 01 92.

Bellman i januari

*Den vintriga månen lyser
och stjärnorna lyser väl med.
Dryaderna sitter och fryser
i Humlegårdens träd.*

*Ulla, sätt glöggen på spisen
och säg mig gutår och skål!
Ty najaderna är under isen
i Brunnsvikens svarta hål.*

Mowitz Liljehöjd

Bakom signaturen ”Mowitz Liljehöjd” döljer sig dagsverspoeten, journalisten, historikern m. m. Alf Henrikson. Ulla och Fredman i snön har tecknats av Björn Berg, som illustrerat så mycket av Alf Henriksons verk. Ur samlingen *Tittut* (1992).

©Alf Henrikson - genom ALIS. Hwad Behagar? tackar rättighetsinnehavarna liksom Bildmakarna Berg för vänligt tillmötesgående.

Hwad Behagas?, Bellmansällskapets medlemsblad, utkommer med 3-4 nummer om året.

Ansvarig utgivare: Anita Ankarcrona. Redaktörer: Catharina Grünbaum, Bengt Jonshult.
Form: Tommy Grünbaum. Tryck: Mowys Byrå. ISSN 1104-4603.